

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Proměny koncepce ušlechtilého divocha v kontextu
filosofického myšlení 16. -18. století

Kristýna Böerová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní obor Filosofie

Bakalářská práce

Proměny koncepce ušlechtilého divocha v kontextu
filosofického myšlení 16. -18. století

Kristýna Böerová

Vedoucí práce:

PhDr. Jana Černá, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, srpen 2017

.....

Mé poděkování patří PhDr. Janě Černé, PhD. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Obsah

1. Úvod	6
2. Pojetí a charakteristika ušlechtilého divocha	8
3. Objev Nového světa	11
4. Proměny koncepce ušlechtilého divocha a její vliv na filosofické myšlení	16
4.1. Koncepce divocha v období renesance	16
4.2. „Ušlechtilý divoch“ v době železné	20
4.3. Ušlechtilý divoch v novověké filosofii	22
5. Filosofie 18. století	24
5.1. Jean Jacques Rousseau	25
5.2. Rousseauův divoch	26
5.3. Hypotéza přirozeného stavu	30
5.4. Společenská smlouva	31
5.5. Filozofie Voltaira a Rousseaua	32
6. Závěr	33
7. Seznam použité literatury	34
8. Cizojazyčné resumé	36

1. Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá koncepcí ušlechtilého divocha, jejím vznikem a proměnám, které byly způsobeny odlišným přístupem myšlení v dějinách lidstva, a to konkrétně v 16. až 18. století. Cílem mé bakalářské práce je poukázat na vliv, který měl objev Nového světa na západní civilizaci, filozofy a literaturu 16. – 18. století, a zároveň představit a analyzovat nejznámější koncepce ušlechtilého divocha v diachronní perspektivě. V druhé kapitole se budu zabývat vymezením pojmu ušlechtilý divoch a jeho obecně přijímanou charakteristikou. Dále budou zkoumány idejové kořeny této koncepce a její vliv na pozdější autory a období. Ve třetí kapitole bude zmíněn objev Nového světa a první zprávy, které byly zprostředkovány skrze dopisy a deníky objevitelů. Ve čtvrté kapitole bude nastíněn proces proměn nazírání na koncepci ušlechtilého divocha a zrod nového literárního filozofického směru – utopie. Pátá kapitola se bude věnovat nejznámějšímu představiteli koncepce ušlechtilého divocha Jeanu Jacquesovi Rousseauovi, jeho filozofii a přínosu.

Pro tuto práci byly zvoleny literární prameny, které nejvýrazněji zachycují komplexnost dané problematiky.

Polemiky a teorie o ideálních kvalitách člověka a ideální společnosti provází filosofii už od dob antiky.¹ Od doby, kdy se stalo zavedení společenského systému a zákonů nevyhnutelnou nutností, bylo zároveň nutné vyřešit problematiku rovnosti a svobody všech občanů. S přibývajícými zákony a nařízeními, které byly vytvořeny předně pro ochranu občanů a jejich majetku, se začala vytrácet individuální svoboda a postupem času se lidé stávali na společnosti závislí. S nárůstem omezení a kontroly občanů státem logicky narostl i veřejný odpor a vzdor, který se intelektuálně promítl především do literatury a filosofických spisů. Mnoho filosofů a myslitelů kritizovalo společnost a politické uspořádání své doby, vyzdvihovali zlatý věk lidstva a odvolávali se na pozemský ráj, kde lidé žili v míru, rovnosti a svobodě.

---

¹ Prvním obecně přijímaným spisem o ideální společnosti je Platónova *Ústava*.

S objevem Nového světa se (nejen) myslitelům otevřely nové obzory a možnosti. Byla objevena společnost lidí, která se sice řídila jistými pravidly a žila ve společenství, ale nějakým způsobem si dokázala zachovat svou původní přirozenost.

Pro mnohé představoval Indián pouhého primitivního domorodce a barbara, někdo byl dokonce přesvědčen, že jejich méně vyspělá a méně civilizovaná kultura by se měla podřítit té „vyšší“ a vyspělejší. Někteří myslitelé ale dokázali odhalit a ocenit jejich čistotu a přirozenost. Právě z těchto úvah vznikla koncepce ušlechtilého divocha jako člověka přírodního, řídicího se přirozenými zákony, který je naprosto svobodný a nikomu se nezodpovídá.

Koncepce ušlechtilého divocha se stala součástí kritiky společnosti stejně tak, jako se stala základem utopistických vizí a polemiky o přirozeném stavu. Ušlechtilý divoch se stal podkladem úvah o dokonalém člověku, který měl v každém období jiné kvality a schopnosti. Každý filosofický směr a každé historické období si koncepci přizpůsobilo okolnostem a dané době.

Ušlechtilý divoch se stal vzorem ctnosti a morálky mnohých autorů a stejně tak se stal i symbolem revoluce. Odkaz ušlechtilého divocha dal vzniknout mnohým, nejen filozofickým dílům, ale i novému způsobu myšlení.

2. Pojetí a charakteristika ušlechtilého divocha

Pojem ušlechtilý divoch označuje koncept idealizovaných domněnek o povaze domorodého člověka, který ještě nebyl postižen vlivy západní civilizace a výtobytky techniky, žije v souladu s přírodou a řídí se přirozenými zákony. Nezná význam slova lež, dobro, zlo ani závist. Jeho život spočívá v zabezpečení své vlastní existence a jeho žádost nepřekračuje hranice základních potřeb.

Tento koncept byl dominantním prvkem filosofické literatury zejména v 16. až 18. století. Představa divocha je nicméně známá již od dob antiky. Označení „divoch“ vystřídal do té doby převládající označení barbar. Například každý, kdo nebyl křesťanem, Římanem nebo Řekem byl automaticky považován za barbara. Svou hanlivou definici tento výraz nabil až v období řecko-perských válek. Samoté spojení „ušlechtilý divoch“ se v literatuře poprvé objevilo v roce 1672 ve hře *Dobytí Granady*, kterou napsal John Dryden.²

Mýtus o ušlechtilém divochu a přístupu k němu byl v dějinách doprovázen dalším mýtem – mýtem o zlatém věku lidstva, který přetrvával jako součást středověkých filosofických úvah. Tento zlatý věk označuje období života lidí, kteří žili v naprosté svobodě a bez výjimky si byli rovni. Myšlenka zlatého věku byla obohacena a rozvedena zvláště po objevu Nového světa a jeho obyvatel. Zámořské výpravy byly z části poháněny představou o nalezení pozemského ráje, ze kterého jsme byli podle Bible vykázáni pro svůj prvotní hřích. Tato představa a touha po znovunalezení rajské zahrady mohla za jistou idealizaci chování amerických Indiánů a proto v nich většina filosofů 17. a 18. století viděla vzor ctnosti a bytosti, které v sobě uchovávali něco z rajského stavu. Myšlenka o morální nadřazenosti primitivního divocha oproti člověku civilizovanému, se rozšířila a ovlivnila evropské myšlení konce 17. a 18. století.

Nově objevené země a ostrovy (podle zprostředkovaných informací z *Kolumbova deníku*) uchvátily mořeplavce krásnou přírodou, květinami, plody a zvířaty, které pro ně byly nové a doposud neznámé, a proto byli mnozí přesvědčeni, že nemůžou být od pozemského ráje daleko.³ Jejich touha po objevu ráje byla ale brzy vystřídána představou o rychle nabytém bohatství. Tato situace byla mimo jiné způsobena neorganizovaností dobyvatelů a nedostatečným dohledem. Jednání mořeplavců bylo sice omezováno instrukcemi španělského krále, ale situace

---

²Dorothy Rounds. *The Myth of the Noble Savage*, str. 65.

³Kolumbus tento mýtus o pozemském ráji zřejmě podněcoval vědomě, jelikož chtěl vzbudit zájem Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské o nově objevené ostrovy.

neumožňovala dostatečný dozor při plnění těchto nařízení.⁴ Španělské dobývání nově objevených zemí bylo také podporováno, a to konkrétně papežem Alexandrem VI., který Španělsku přiznal práva na připojení nově objevených území a přilehlých ostrovů pod příslibem šíření evangelia mezi divochy.⁵ Podle Montaigne došlo k objevu nových zemí příliš pozdě, protože tehdejší společnost nedokázala ocenit jednoduchost a krásu indiánského života a nedokázala si z toho vzít poučení.⁶

Termín „ušlechtilý divoch“ je zejména spojován s filosofem 18. století, Jeanem Jacquesem Rousseauem. Ten využil významu divocha ve svém hypoteticky zkonstruovaném vývoji lidské společnosti, který měl počáteční bod v přirozeném stavu, a který představil ve svém spisu *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*. Ušlechtilý divoch zde měl reprezentovat přírodní řád a poukázat na markantní rozdíly, které jsou mezi ním a dnešním civilizovaným člověkem. Rousseau rozlišuje mezi čistým přirozeným stavem, kde neexistuje komunikace ani vztahy (je podobný spíše animálnímu stavu) a relativním přirozeným stavem, kde už existují základní lidské vazby, ale ještě neexistuje dělba práce. Tento stav je Rousseauem popisován právě jako „zlatý věk lidstva“, jenž lidé opustili jen špatnou náhodou, která byla pravděpodobně způsobena dělbou práce a vznikem soukromého vlastnictví. Rousseauův zlatý věk má analogické prvky se společností, ve které žili Američtí Indiáni, a vlastnosti ušlechtilého divocha v mnohém splývají s jejich návyky.

Tento koncept dal mimo jiné vzniknout i mnohým teoriím a hypotetickým náčrtům ideální společnosti, takzvaným utopistickým koncepcím, které nahradili ideu ztraceného pozemského ráje. Tradici tohoto druhu literatury započal filozof a spisovatel Thomas More⁷.

Renesance přejala z filozofické tradice scholastiky ideu o ztraceném ráji, ze kterého jsme na počátku světa byli vykázáni Bohem.⁸ Tato snaha o znovunalezení ráje na zemi se promítla do dvou mýtů, které sehrály určitou roli až do období 19. století.⁹ Prvním mýtem byla ideální společnost, ve které by mohl člověk žít svobodně a rovnoprávně s dalšími lidmi a která by byla spravedlivě a dobře řízena. Druhým pak byla snaha a otázka po ideálním občanu, který by se řídil mravním kodexem a zároveň ho ctíl. Objevení Nového světa tak dávalo tomuto přesvědčení určitou naději, a právě proto byl koncept ušlechtilého divocha tak silně idealizován tehdejší společností. Tento

---

⁴Jiří Chalupa, *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*, str. 22.

⁵Jiří Chalupa, *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*, str. 21.

⁶Michel de Montaigne, *Eseje*, str. 280.

⁷Quentin Skinner, *The Cambridge History of Renaissance Philosophy*, str. 827.

⁸Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 4.

⁹Poznámka: Následky vlivu tohoto mýtu se promítly i do objevu australských Aboriginců. Viz: *The myth of the Noble Savage* [online], poslední aktualizace 1. 3. 2017 [cit. 1. 3. 2017], Explainer.

objev vyústil ve snahu filosofických autorů popsat a teoreticky zkonstruovat ideální stát, který by nepřebíral ničeho z práva dosavadního a stavěl by na úplně nových základech. Všechny utopistické teorie o ideálním státě předpokládají, že obyvatelé jejich státu budou bez výhrad ctít uložená nařízení a svou zemi. Dalším společným jmenovatelem je ve většině utopií absence soukromého vlastnictví, které se už v 16. století nazývalo zdrojem společenského zla.¹⁰ Tyto utopie měly společné rysy se společnostmi, ve které žili Indiáni.

---

¹⁰Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 23.

3. Objev Nového světa

Objev Nového světa způsobil u obyvatel Evropy úžas a zvědavost a v neposlední řadě posunul hranice možnosti poznání o kus dále. Myslitelům, filosofům, badatelům i vědcům se otevřely nové možnosti a způsoby, jak nahlížet na soudobého člověka a společnost. V mnoha myslitelích vyvolala skutečnost podmanění zemí Nového Španělska morální pobouření (Las Casas, Vitorio, aj.), jiné inspirovala k tvoření teorií o ideální společnosti a občanu (More, Campanella, Bacon, aj.).

První veřejně známou zprávou o nově objevených zemích byl dopis psaný Kryštofem Kolumbem. Kolumbus byl známý janovský mořeplavec (o jeho původu se dodnes vedou spory¹¹), který žil v letech 1451-1506. Když se Kryštof Kolumbus vydal na svou první objevnou plavbu, plul s cílem nalézt novou a kratší cestu do Indie, Japonska a Číny západním směrem. Když tedy objevil země Nového světa byl přesvědčen, že skutečně do Indie doplul a této představě věřil až do své smrti. 12. října 1492 doplul Kolumbus k jednomu z dnešních Bahamských ostrovů (dnešní Watling) a pojmenoval ho San Salvador. Jako další doplul k ostrovu Santa Maria (Rum Cay), Ferdinandina (Long Island), Isabella (Crooked Island), Juana (Kuba) a Hispaniola (Haiti).¹²

Kolumbus si vedl lodní deník, ve kterém zaznamenával průběh plavby, orientační umístění ostrovů, podmínky, podnebí a nevědecký popis přírody. Tento deník se stal prvním svědectvím o nově objevených zemích a o charakteru tamních obyvatel,¹³ nicméně první veřejně rozšířenou zprávou o Novém světě byl jeho dopis adresovaný Louisi de Santangelovi¹⁴, který deníku historicky předcházela. Ačkoliv se jednalo o dopis adresovaný jednomu člověku, jeho obsah se stal první veřejně známou zprávou o nově objevených zemích a s tímto záměrem byl také psán.¹⁵ V tomto dopise Kolumbus s entuziasmem popisuje přírodu nově objevených ostrovů, o které mnohdy hovoří až v superlativech, vyzdvihuje hojnost stromů s plody, které nikdy předtím neviděl, popisuje vždy přívětivé podnebí a v neposlední řadě několikrát zmiňuje výskyt „nesmírného množství zlata“¹⁶, perel, koření a bavlny.

---

¹¹Simona Binková, *Čas zámořských objevů*, str. 69.

¹²Simona Binková, *Čas zámořských objevů*, str.72.

¹³Jana Černá, *Dál a dál za Herkulovy sloupy*, str. 96.

¹⁴Stephen Greenblatt, *Podivuhodná vlastnictví*, str.69.

¹⁵V 15. století se jednalo o velice oblíbenou literární formu, byl to tzv. otevřený dopis, který povětšinou nebyl určen pouze adresátovi, ale veřejnosti.

¹⁶*Cesty Kryštofa Kolumba*, str. 78.

Jeho způsob popisu přírody měl pravděpodobně vzbudit zájem španělského krále a královny (Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské) a přesvědčit je, že nové země skýtají veliké bohatství. Vyprávěl o zlatonosných řekách, o ložiscích zlata a jiných kovech.¹⁷ Na objektivitě a důvěryhodnosti mu ale mimo jiné ubírá fakt, že se několikrát zmiňuje o skutečnostech, které byly zprostředkovány díky radám tamních obyvatel, kterým nemohl rozumět žádný z účastníků plavby.

Jelikož byla celá posádka přesvědčena, že dopluli k zemím Orientu, tak byl i Kolumbův výklad tímto přesvědčením zatížen.¹⁸ Úmyslně byly vynechávány skutečnosti, které do dané představy o zemích Orientu nespádaly a záměrně byly vyzdvihovány kvality, které byly v souladu s obecně přijímanými přesvědčeními – jako například hojný výskyt koření, bavlny, aloe vera a zlata. „Kolumbus se možná pokouší vyvolat údiv, protože divy jsou v rétorické a obrazové tradici nerozlučně svázané s cestami do Indii. Potvrdit „podivuhodnou“ podstatu objevů znamená dokázat, dokonce ještě před tím, než se na palubě objeví lukrativní náklad, že dotyčná osoba dorazila do bájných říší zlata a koření.“¹⁹ Kolumbus chtěl tedy přesvědčit veřejnost o velkém objevu, což objevení Ameriky nepochybně bylo, ale spíše z obchodního hlediska. Například v prvním dopise se nenachází ani jedna zmínka o kultuře nebo společenském uspořádání domorodých obyvatel a jsou zmíněny pouze nepodstatné a banální informace o jejich fyzickém vzhledu, zatímco výskytu zlata a jiných drahých předmětů je věnována značná část zprávy.²⁰

Dalším, kdo informoval o objevech z Nového světa, byl florentský kosmograf, mořeplavec a obchodník Amerigo Vespucci žijící v letech 1451-1512.²¹ Vespucci pravděpodobně podnikl 4 výpravné plavby do zemí Nového světa, z čehož byla pro širokou veřejnost nejvýznamější plavba třetí, která se uskutečnila mezi roky 1501-1502. Z poznámek a z postřehů z této plavby vznikl dopis, který byl adresován Lorenzu Medicejskému. Dopis byl později vydán v letákové formě a jako takový se rozšířil do podvědomí veřejnosti pod názvem *Mundus Novus*. Tento leták byl mnohokrát přetistěn a upraven, a proto často obsahoval zkreslené nebo nepravdivé skutečnosti.²² Tento text se stylem v mnohém podobal Kolumbovu dopisu, alespoň co se týče vylíčení podivuhodných krajin, zvířat a plodů, které Nový svět nabízí. Vykreslení takto krásné přírody a bohatství, které ukrývá, mělo pravděpodobně stejný důvod jako u Kolumba – čistě obchodní.

---

¹⁷Cesty Kryštofa Kolumba, str.74.

¹⁸Jana Černá, *Očitá svědectví*, str.25.

¹⁹Stephen Greenblatt, *Podivuhodná vlastnictví*, str.93.

²⁰Podrobnější informace o kultuře Indijců se nacházejí v Kolumbově lodním deníku.

²¹Data jeho smrti se různí – rovněž je uváděn rok 1516 nebo 1518.

²²Pravoslav Kneidl, *Spis o nových zemích a Novém světě*, str.23.

Španělské a portugalské plavby do zemí Nového světa, které byly uskutečněny v rozmezí 15. – 16. století, byly motivovány hned několika faktory. Španělské a portugalské království se předhánělo v rozšiřování moci v podrobených zemích Nového světa a čím více zemí bylo prohlášeno za zemi španělské nebo portugalské koruny, tím větší byla pravděpodobnost potenciálního finančního zisku. Materiální přínos věcí dovezených z Nového světa byl všem znám.

Když došlo k tomuto velkému objevu a Evropa se dozvěděla, že na této zemi žijí divoši, každý na ně a jejich kulturu pohlížel jinak. Kde jeden nahlížel na Indiány jako na ušlechtilé divochy a vzor morálky (pod vlivem mýtu o ztraceném ráji), jiný je viděl jako necivilizované barbary bez zvyků, náboženství a kultury.²³

Objev nového kontinentu v mnoha myslitelích vyvolal naději v nový a lepší svět.²⁴ Spolu s domněnkou, že Amerika postrádá jakékoliv dějiny a historii, tak vytvořili podklad pro utopistické vize, které, jak se domnívali, měli největší šance realizovat se právě na nově objeveném území.²⁵ Poprvé v historii lidstva se objevuje naděje na reálné obnovení zlatého věku lidstva a mýtus o pozemském ráji je opět oprášen.²⁶

S objevem Nového světa přišlo i období španělské conquisty. Conquista je charakterizována jako období, ve kterém probíhala kolonizace zemí Nového světa. Kolonizátoři byli účastníci zámořských plaveb pod vedením kapitána, kteří měli za úkol „ *prozkoumat nová neznámá území, zabrat je jménem španělského krále, informovat domorodce o tom, že od nynějška budou poddanými španělského monarchy, a pokud možno je přivést ke katolické víře.*“²⁷ Hlavní problém byl v neorganizovanosti dobývání a absence jakékoliv vyšší instance, která by dohlížela na její průběh. Prvním, kdo upozornil na situaci domorodců a praktiky španělských dobyvatel, byl Bartolomé de Las Casas.

Bartolomé de Las Casas, Kolumbův souběžník, byl španělský misionář a představitel křesťanské víry, žijící v letech 1484-1566. Působil jako dominikánský kněz v Novém světě, v době kolonizace, kde hájil práva Indijců. Jeho hlavní dílo - kniha *O zemích Indijských* měla mít původně jen jednoho čtenáře – tehdejšího krále Karla V.²⁸ Jeho cílem bylo upozornit na kruté

---

²³Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 4.

²⁴Fernando Ainsa, *Vzkříšení utopie*, str. 75.

²⁵Fernando Ainsa, *Vzkříšení utopie*, str. 83.

²⁶Fernando Ainsa, *Vzkříšení utopie*, str. 105.

²⁷Jiří Chalupa, *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*, str. 20.

²⁸Bartolome de Las Casas, *O zemích Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*, str. 174.

praktiky, na vraždění Indijců a zpusťování zemí, na činy, které měli na svědomí mořeplavci, kteří dobývali území ve jménu španělského krále a křesťanství. Oproti myšlence otrokářství zastával ideologii kolonialismu.²⁹ Na Las Casasovi stížnosti ovšem nebyl brán ohled. Jeho boj proti útisku mu nakonec vynesl titul „ochránce Indijců“.

Las Casas se mimo jiné postavil proti myšlence tzv. spravedlivé války, která opravňuje podmanění území méně vyspělejších Indiánů civilizovanějším Španělskem (takové přesvědčení zastával například Sepúlveda).³⁰ Las Casasova kniha *O zemích Indijských* ale nemůže být brána objektivně stejně tak, jako Kolumbův deník. Na rozdíl od finančního zisku, který byl pro Kolumba důvodem k přikrášení popisu Nových zemích, chtěl Las Casas šokovat a uvědomit veřejnost o činech, které jsou vykonávány ve jménu španělského krále a křesťanství. Tak si lze vysvětlit i jeho nadsazený odhadovaný počet mrtvých Indiánů, který odhadl na 15 milionů³¹, snažil se ukázat stínou stránku této neopodstatěné kolonizace – velice explicitně se vyjadřoval o mučení a zabíjení Indijců³² (většinou kvůli zlatu). Stejně tak neobjektivní a zidealizovaný je i jeho popis Indijců, zvláště proto, že je nemožné postihnout povahu celého národa pouze se znalostí malé části. V Las Casasově vnímání povahy Indiánů tedy nebylo nic divokého ani barbarského. Dle jeho názoru byli skromní a stačilo jim na přežití málo. Na druhou stranu byli ale velice štedří. Zlato, které našli, používali k uctívání svých přírodních bohů, na nic více jim nebylo. Byli velice velkorysí a příchodím Španělům vždy poskytli vše, co potřebovali a co si řekli, i když jejich podmínky byly velice nespravedlivé. Jejich řeč a způsob vyjadřování neobsahoval nic primitivního. Jejich společenství neznalo daně, ani politický systém. Žili v souladu s přírodou a jejich cílem bylo žít šťastný a příjemný život.

Mezi radikální myšlenku spravedlivé války a idealizované stanovisko Las Casase vstupuje Francisco de Vitorio s kompromisem v podobě tzv. oprávněných nároků.³³ Tyto nároky opravňovaly šířit evangelium v nově objevených zemích a legitimizovaly tak násilí na těch, kteří odmítli jejich náboženství přijmout.

---

²⁹Tzvetan Todorov, *Dobytí Ameriky*, str. 207.

³⁰Jiří Chalupa, *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*, str. 36.

³¹Bartolomé de Las Casas, *O zemích indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*, str. 51.

³²Bartolomé de Las Casas, *O zemích Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*, str. 55.

³³Doktrína obsahuje „oprávněné“ nároky země španělské koruny. Mimo jiné obsahuje následující: Právo řídit křesťanství v barbarských zemích, pokud by někdo kladl odpor, přišel by koncept „spravedlivé války“ a slib ochrany pokřtěným Indiánům. (Jiří Chalupa, *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*, str. 37).

Vitorio byl římskokatolický teolog a filozof španělského původu, který žil v letech 1483-1546. Chování Indiánů odsuzoval hlavně díky jejich pohanskému přesvědčení. I přes tento názor ale nesouhlasil s násilným připojením nově objevených zemí ke Španělsku. Vitorio byl přesvědčen o schopnosti domorodců racionálně jednat a tvořit společenskou strukturu i zákony, neviděl je jako pouhé primitivní divochy. Území, které je obýváno tímto druhem lidí nemůže být nikým jiným přivlastněno.³⁴

---

³⁴Stephen Greenblatt, *Podivuhodná vlastnictví*, str. 85.

4. Proměny koncepce ušlechtilého divocha a její vliv na filosofické myšlení

4.1. Koncepce divocha v období renesance

Renesance je období fundamentálních změn z hlediska náboženského, vědeckého, politického i antropologického. Války a náboženské neshody byly příčinou prvních smělých formulací základních práv a svobod jedince. Byl prosazován nový přístup k náboženské a kulturní toleranci. V období renesance se mínění o přírodě a procesech v ní, a stejně tak mínění o lidské přirozenosti, se změnilo v závislosti na objevu Nového světa, který skýtal mnoho nových, pro Evropu dosud neznámých věcí.

Společným rysem renesančních filosofů byl záměr zavrhnout dosavadní jednotně přijímané aristotelské tradice a jejich obecně uznávaný výklad, na nichž stavěla scholastická tradice 13. a 14. století. Došlo k znovuobjevení starověké filosofie, pohanských tradic a alternativních filosofických stanovisek. Filosofové, misionáři i knězi navštěvovali země Dálného východu a Nového světa, kde studovali náboženství a myšlení jednotlivých etnických skupin a snažili se o rozšíření svých poznatků.³⁵ Dalším společným rysem renesančních badatelů byla zapálená snaha o reformu a o obnovu patriotismu.

Objev nového kontinentu vyvolal v mnohých představu o lepších životních podmínkách, které Nový svět nabízel a tyto myšlenky daly vzniknout novému literárnímu žánru – utopii. V Evropě bylo prostředí Nového světa asociováno s již zmíněným zlatým věkem a poskytovalo domnělé nejvhodnější podmínky pro vybudování zcela nového státního zřízení.³⁶ Filosof, který dal jako první podobu utopistickému žánru, byl Thomas More se svým dílem *Utopie* (1516).³⁷ Utopická společnost se stala nástrojem kritiky politického a státního uspořádání a stala se jedním ze stavebních kamenů reformátorského úsilí.³⁸ Jedním z jeho následovníků byl například Thomasso Campanella (*Sluneční stát*, 1623), který se pokusil o rozšíření utopistické tradice v Itálii.

---

³⁵James Hankins, *Renesanční filozofie*, str. 445-449.

³⁶Jana Černá, *Dál a dál za Herkulovy sloupy*, str. 91-94.

³⁷Jana Černá, *Dál a dál za Herkulovy sloupy*, str. 95.

³⁸James Hankins, *Renesanční filozofie*, str. 551.

Filosofové a vědci se v tomto období pokoušeli o soupis všech dosavadních poznatků, což mělo za následek vznik prvních encyklopedií a vedlo ke zlepšení poznatků v oblasti historie a geografie. Poznání a jeho nahlížení na něj se celkově změnilo.³⁹

První, kdo se zmínil o charakteru divocha a dal tomuto konceptu podobu, byl Kryštof Kolumbus. Tuto problematiku hlouběji a intenzivněji rozpracoval Peter Martyr. Martyr byl italský geograf a historik žijící mezi léty 1459-1526. První zmínka o doktríně ušlechtilého divocha ve vztahu s nově objevenou zemí byla nalezena v díle *De Orbe Novo*.⁴⁰ Divoch zde získal symbolickou hodnotu převahy moderní doby nad starověkou. Martyr vidí v objevu Nového světa počátek moderní doby, která má morální motivaci.

Stejně tak i pro Las Casase znamenal objev nabytí sociálního a morálního smyslu. Křesťanské principy a morálka pro Martyra znamenaly nutnou podmínku politické činnosti, narozdíl například od Machiavelliho, který ji považoval za překážku politické moci. Právě jeho *De orbe Novo* se snaží vytrhnout z humanistické histografické tradice ilustrovanou právě Machiavellim, který si vzal za vzor řecko-římskou historii. Martyr se, stejně jako Montaigne, domníval, že objev Ameriky dal historikům hmatatelný důkaz, na kterém můžou stavět své koncepty ideálních států. Martyrovým cílem bylo poukázat na dekadenci tehdejší společnosti a na korupci, která úzce souvisela s přemírou zákonů a soudců. Ve své knize porovnává život divochů, jejichž společnost a způsob žití přirovnává ke zlatému věku lidstva se soudobou společností, která je svázána přemírou pravidel a nařízení a svoboda občanů je omezena. „*Indiáni žijí ve zlatém věku lidstva: neznají žádná měřítka, ani soudce, ani zákony. Neznají písmo ani výměnný obchod: žijí ze dne na den a neplánují si věci na delší dobu dopředu. „Ti, kteří se vrátili z Nového světa mohou potvrdit, že tyto národy, bez soudců a zákonů, žijí spravedlivěji a spořádaněji než my, kteří máme více úředníků než kterýkoliv jiných profesí.*“⁴¹ Jednou z charakteristik divochů, kterou Martyr zejména vyzdvihoval, byla absence soukromého majetku. „*Je dokázáno, že země tam patří všem stejně tak, jako Slunce nebo voda. Neznají rozdíl ani význam slov „můj“ a „tvůj“, slova, která jsou zdrojem veškerého zla.*“⁴² Držení půdy ve veřejném vlastnictví a absence soukromého majetku jsou klasické principy utopistické tradice. Narozdíl od Platónova a Morova ideálního státu, který by soustředěn kolem komunity

---

³⁹James Hankins, *Renesanční filosofie*, str. 550-552.

⁴⁰Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 26.

⁴¹Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 22-23.

⁴²Peter Martyr, *De Orbe Novo*, str. 103.

filosofů, byla Martyrova představa ideálního společenského uspořádání přírodním stavem nahých lidí, kteří neznají písmo ani zákony a vědí, co je správné díky svému přirozenému instinktu.

Klasické pojetí zlatého věku bylo do té doby považováno za něco nedosažitelného, něco, co se odehrálo v minulosti. Tato „zlatá minulost“ je v 16. století dávána do kontrastu s tehdy současným stavem, který klasičtí autoři nazývali „věkem železa“ – obdobím dekadence. Martyr byl první, kdo srovnal zlatý věk lidstva s něčím soudobým a dosažitelným. Ve své knize srovnává stav Evropy v 16. století se stavem Indiánů, kteří nejsou spoutáni penězi, zákony a netrpí úzkostí z nejisté budoucnosti⁴³, a právě z těchto důvodů jsou mnohem šťastnější. *„Je to zlatý věk (...). Žijí v otevřené zahradě, která je přístupná všem, bez soudců a zákonů. Jejich chování je přirozeně spravedlivé, a když kdokoliv někoho úmyslně poškodí, je považován za vyvrhela.“*⁴⁴

Dalším zmíněným myslitelem 16. století, který se zajímal o problematiku Indijců byl Michel de Montaigne. Michel de Montaigne byl francouzský filosof a humanista žijící v letech 1533-1592 a byl zároveň nejvíce vlivným myslitelem renesančního skepticismu.⁴⁵

Ve svém díle *Eseje* zkoumá projevy lidské přirozenosti konkrétního jedince. K filosofickým problémům a otázkám se snaží přistupovat nezaujatě a bez předsudků, až na skutečnost, že se s obyvateli Nového Španělska nikdy osobně nesetkal a jeho domněnky jsou pouze zprostředkované, čímž jeho popis ztrácí na důvěryhodnosti.⁴⁶

Spolu s Las Casasem byl jeden z prvních, kdo poukázal na kruté a nelidské chování Španělů vůči původním obyvatelům Nového Španělska a snažil se vyvracet některé nepravdivé, přesto společností přijaté, úsudky o chování Indiánů⁴⁷. Podle Montaignova popisu byl americký divoch bytostí žijící spolu s přírodou v souladu, uznával ji a nesnažil se ji pokořit nebo ovládnout. Řídil se zákony přirozenými. Tito lidé byli blíže přírodnímu stavu než kdokoliv jiný. Dle Montaigne jsme měli k dispozici hmatatelný důkaz existence zlatého věku, který přesahoval původní líčení všech filosofů. Divoši žili ve společnosti, která fungovala na vzájemné úctě k ostatním a na uznávání svobody druhého. Neměli soukromý majetek, neznali úřady ani služby, pracovali pouze pro rozptýlení, neznali kov a neuměli zpracovávat obilí. Nestávalo se, že by někdo z nich onemocněl, jejich krajina jim totiž poskytovala velice přívětivé podnebí. Veškeré jejich etické učení se sestávalo

---

⁴³Stelio Cro. *The Noble Savage*. str. 22.

⁴⁴Peter Martyr. *De Orbe Novo*. str. 104.

⁴⁵Quentin Skinner, *The Cambridge history of Renaissance Philosophy*, str. 682.

⁴⁶Stephen Greenblatt, *Podivuhodná vlastnictví: Zázraky nového světa*, str.176-177.

⁴⁷Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 17.

ze dvou článků – odvahy v boji a z laskavosti vůči jejich ženám.⁴⁸ Věřili, že duše je nesmrtelná a ti, kteří po smrti obstojí před bohy, budou sídlit tam, kde vychází Slunce. Duše zatracených pak budou pobývat na straně západní. Podle Montaigne tito lidé setrvávají ve šťastném stavu, kdy jejich akty nejsou hodnoceny žádnou legitimní morální institucí.⁴⁹ Vše, co ke svému životu nepotřebují, pokládají za zbytečné, a právě proto neměli sebemenší problém s vydáním veškerého zlata, které měli, španělům : „*Zlata máme málo a je to věc, které si málo vážíme, neboť ku prospěchu našeho života neslouží a veškerá naše snaha hledí výhradně k tomu, trávit život šťastně a příjemně (...). Pokud se dotýká onoho jediného Boha, řeč o něm se nám líbila, ale své náboženství měnit nechceme, vždyť nám tak dlouho prokazovalo platné služby (...). A pokud běží o výhrůžky, je znamením nedostatečného úsudku, vyhrožujete-li lidem, jejichž povahu a prostředky neznáte (...).*“⁵⁰ Podle Montaigneho se tedy jednalo o velice inteligentní bytosti s rozvinutými jazykovými schopnostmi. Stejně jako Las Casas viděl divocha v jeho zidealizované podobě - jako člověka naprosto přirozeného a čistého a zároveň se naprosto odlišujícího od moderního člověka. Stav, ve kterém setrvali, označili za zlatý věk lidstva a nejšťastnější období naší civilizace.

---

⁴⁸Michel de Montaigne. *Eseje*, str. 225.

⁴⁹ Stephen Greenblatt, *Podivuhodná vlastnictví: Zázraky nového světa*, str. 177.

⁵⁰Michel de Montaigne, *Eseje*, str. 222.

4.2. „Ušlechtilý divoch“ v době železné

V 16. a 17. století v Evropě vize renesanční křesťanské utopie, která se držela v popředí více než sto let, neuspěla. Bylo zjevné, že podmínky pro utvoření fungující a dobré křesťanské utopistické společnosti naleznou u nového člověka – ne Evropana, který ještě nebyl vystaven civilizačním vlivům. I mnoho jezuitů se domnívalo, že právě takovýto typ člověka našli u amerického divocha. Svou teorii se tedy rozhodli realizovat v jedné z nově nalezených zemí, a to v Paraguayi. Jejich ideální společnost fungovala na principech politei, tedy ve způsobu vlády, který v sobě měl spojit ty nejlepší teoretické principy z dosavadních utopistických tradic. Tuto ideu se snažili aplikovat na společenské prostředí, kde existovali lidé, kteří nebyli ovlivněni Machiavelliho koncepcemi železného věku.⁵¹

Mýtus o ušlechtilém divochu během 17. století byl předmětem dvou odlišných pojetí na jeho význam. Pohled některých jezuitů a Las Casase představuje pojetí první. V původních obyvatelích Ameriky vidí ideálního křesťana a ideálního občana Boží obce. Druhý názor vidí divocha jako nástroj černé legendy namířeného proti Španělskému království.⁵² K posílení tohoto názoru přispělo i Las Casasovo svědectví, které zformuloval v knize *O zemích Indijských*.⁵³

Dalším zdrojem, ze kterého můžeme zpětně studovat přirozenou povahu Indiánů, byly písemné prameny jezuitů, kteří navštívili nově objevené země. Zámořské cesty podnikali proto, aby se, jak uvádí, mohli naučit novým věcem a rozšířit své poznatky⁵⁴. Dalším důvodem bylo šíření křesťanské ideologie. Jejich snaha a smýšlení vyústily v touhu o založení reálné utopie, které by stála na křesťanských principech. Divoch byl označen za dokonalého občana, jelikož nebyl determinován vlivy a změnami, které se odehrávaly v Evropě. Jezuité byli jedni z prvních, kteří se pokusili o modernizaci amerických Indiánů.

Jezuitský řád se prvně usadil v Americe roku 1545, a to v osadách Sao Paulo a Pernambuk v Brazílii, tehdy portugalské kolonii. Tito jezuité považovali Indiány za prostoduché lidi a stejně tak viděli jejich dosavadní přírodní náboženství. Byli označováni jako „primitivní barbaři“. Jezuité se snažili mezi divochy rozšířit křesťanskou víru, ale díky činům Portugalců v Jižní Americe neměli šanci uspět. Vypleňování měst, vraždy, zotročování, to vše bylo konáno ve jménu křesťanství.

---

⁵¹Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 59-60.

⁵²Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 81.

⁵³Jana Černá, *Dál a dál za Herkulovy sloupy*, str. 18.

⁵⁴Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 6.

Přirozeně Indijci odmítali přijmout boha, pod jehož rukou padlo tolik lidských životů. Jezuité tak pomalu procestovali Brazílii a novou Granadou, ale nikde neuspěli. Mezi léty 1565-1586 se jim podařilo získat přes deset tisíc indijských katolíků. S Indijci si vybudovali dobrý vztah, naučili se jejich řeči, učili je naopak řeč jejich, respektovali jejich přesvědčení a bránili je před odvečením do otroctví. Roku 1640 bylo pro jezuitské účely vymezeno území v Brazílii, které zaručovalo určitá práva a svobodu. V tomto kraji se začali stavět osady, koleje, probíhali zde semináře a bylo zde vyučováno katolické víře. Největší úspěch zaznamenali na území Paraguaye, která byla v té době daleko rozsáhlejší, než je dnes. V rámci ideji o křesťanské utopii zřídili v této oblasti model kolonie „Božího města“.⁵⁵ Svoboda, která byla nabízena divochům, nebyla svobodou ve smyslu přírodním. Indijci, předtím nezvyklí pracovat, museli obdělávat pole, řídit se zákony a za prohřešení je čekal trest ve formě ran bičem. Jezuité si postupem času Indijce zotročili a vycvičili k boji. Každý Indijský muž musel umět ovládat zbraň. Takto si Jezuité vybudovali vojenskou sílu. Jezuitské kolonie se rozpadly roku 1758, kdy jezuité byli z území vyhnáni, a sen o vybudování ideální křesťanské společnosti se rozplynul.⁵⁶

---

⁵⁵ Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 7.

⁵⁶ Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 8.

4.3. Ušlechtilý divoch v novověké filosofii

Filosofické myšlení novověku se nedá systematizovat stejně tak, jako období renesance a rozhodně se nelze spokojit pouze s rozlišením empirismu a racionalismu jakožto celku charakterizující dané období. Většina filosofů v této době podporovala nastupující liberalismus, který pronikl jak do filozofické, tak do náboženské, ekonomické a politické roviny.⁵⁷ Liberalistické hnutí mělo rozvrátit základní stavební kameny absolutismu a poukázat na nutnost změny pravidel. Filozofové se vyjadřovali k politickým a společenským tématům a hlásali nutnost přeměny dosavadního způsobu uvažování a projevovaly se emancipační tendence. Filosofie svůj zájem obrátila zpět na člověka a jeho sociální a přirozená práva. Tato celková tendence následně vyústila ve Velkou Francouzskou revoluci.

Pokus o unifikaci duše moderního člověka neskončil 17. stoletím. Století 18. zažilo obdobný pokus, tentokrát z vědeckého pohledu. Období osvícenství se snažilo vykládat povahu člověka vědecky právě kvůli „vědeckému základu“, který poskytoval a mohl posloužit jako nástroj pro napadení křesťanského výkladu stvoření člověka. Filozofové se ptali po přirozené povaze člověka a po pozici, kterou zastává vůči přírodě.⁵⁸

V osvícenství představoval divoch předlohu pro spojení morální a náboženské jednoty a také, jak evropští filozofové doufali, bude skrze něj možné odhalit pravé lidské kořeny a potažmo i přirozenou lidskou povahu. V této době se setkáváme s dvěma odlišnými přístupy, které se k danému tématu vyjadřují. První je přístup pesimistický a byl vyjádřen v románu Jonathana Swifta – *Gulliverovy cesty*. Druhý přístup je optimističtější, jehož představitelem je J. J. Rousseau.⁵⁹

V 18. století se změnila původní abstraktní představa o ideální společnosti na představu o člověku, který pobývá v ideálním, přirozeném stavu.⁶⁰ Narozdíl od utopistických koncepcí 17. století, které prosazovaly ctnosti systému a vlády, se pojetí autorů 18. století výrazně liší. Ušlechtilý divoch je vylíčen v prostředí, které odpovídá přirozenému stavu nebo stavu jemu podobnému.⁶¹

---

⁵⁷Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II*, str. 12-13.

⁵⁸Peter Gay, *The Enlightenment: The Science of Freedom*, str. 168-174.

⁵⁹Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 86-88.

⁶⁰Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 89.

⁶¹Tamtéž.

Mýty o ušlechtilém divochu a o ideální společnosti v tomto století vygradovaly a staly se symbolem dvou institucionalizovaných úspěchů. První byl symbolizován ve třech slovech, které se staly příznačné zvláště pro Francouzskou revoluci – svoboda, rovnost, bratrství. Druhým je symbol převahy nad rozumem.

Tento mýtus se nejvýrazněji projevil ve svém vlivu na rozšiřování nových přístupů ke společnosti.⁶² Utopisté 18. století, inspirování alegorizací tohoto mýtu, předkládali povahu a prostředí divocha jako odpověď na situaci v Evropě, která byla zmítána nepokoji. Hlavním cílem spisovatelů, jako byl J. J. Rousseau, bylo navrhnout alternativní model k politické, sociální a ekonomické síle v absolutistické Evropě. Ušlechtilý divoch se tedy stal novým symbolem a nabyl nových rozměrů v dílech Daniela Defoa, Montesquieho, Voltaira, Rousseaua a jiných. Každý z těchto autorů vyjádřil vlastní pojetí koncepce o ušlechtilém divochu.⁶³

Známou výjimkou v myšlení osvícenských utopistů jsou Jezuitští misionáři. Existence jejich instituce – Paraguayské redukce, byla možná jen díky ideologické struktuře myšlení předcházejících století. Jejich vyhoštění z Ameriky znamenalo opuštění jediného úspěšného pokusu o realizaci křesťanské utopické instituce.

Ačkoliv spolu mýty o divochu a o ideální společnosti koexistovaly, jejich koncept se od základů měnil společně s tím, jakým směrem se vyvíjelo 18. století. Na počátku tohoto století získalo téma exotický nádech fikce, které byla vytvořena spíše pro pobavení (například dílo Daniela Defoe - *Robinson Crusoe*), uprostřed století, z velké části díky Rousseauovi, získal mýtus sociální a politický význam a na konci se z něj stal alternativní návrh pro evropskou společnost.⁶⁴

Tato dvě témata zároveň reprezentují dvě strany neslučitelné dichotomie. Kdežto mýtus o ušlechtilém divochu poukazuje na teorii vývoje a zdokonalování lidské povahy, tak mýtus o ideální společnosti naznačuje nutnost neměnné koncepce, jakýsi „zlatý pořádek“, který nesmí být porušen a existenci pravidel, která jsou pevně stanovena a jsou nezměnitelná.⁶⁵ Charakter obou dvou mýtu a tedy i představení obou stanovisek je prezentováno v Rousseauově *Rozpravě o původu nerovnosti mezi lidmi*. Mimo jiné 18. století signalizuje uzavření cyklu utopistických koncepcí, které se zrodily z objevu Nového světa.⁶⁶

---

⁶²Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 82.

⁶³Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 83.

⁶⁴Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 89-90.

⁶⁵Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 90-91.

⁶⁶Stelio Cro. *The Noble Savage*, str. 89.

5. Filosofie 18. století

Přestavy o dokonalém člověku (občanu) se v 18. století značně rozcházely. Na jedné straně stál racionalismus v podobě osvícenských představ o rozumném, vzdělaném, svobodném a rovném občanu, který bude přispívat státu svou pracovitostí a oddaností a kterému stát na oplátku poskytne blahobyť, materiální zabezpečení a pokrok. Na straně druhé přesvědčení, že by se člověk měl navrátit do přirozeného stavu.

Tato dvě názorově, téměř protichůdná, přesvědčení budou dále prezentována skrze filosofické myšlenky Voltaira a Jeana Jacquese Rousseaua, kteří jsou považováni za hlavní představitele daných proudů. Voltairovo myšlení spadá pod osvícenskou filosofii, zatímco Rousseau se svými myšlenkami přibližuje spíše ideálům romantismu. Pozornost bude věnována především myšlenkám Jeana Jacquese Rousseaua, jelikož více vypovídá o tématu ušlechtilého divocha. Voltairova stanoviska budou zmíněna spíše k dokreslení představ o myšlenkách, které ovlivňovaly různé postoje ke koncepci dokonalého člověka 18. století a jeho kvalitách.

Jak u Rousseaua tak i u Voltaira byly představy o ideálním člověku základem dalších úvah o ideálním společenském uspořádání. Voltaire popsal svůj dokonalý „osvícenský“ stát v románu *Candide*, který byl kritikou Leibnizova optimismu.⁶⁷ Vrchol blahobytu viděl v materiálním zajištění a učenosti občanů. Rousseau ideální společenské uspořádání popsal ve spisu *O Společenské smlouvě*.

Narozdíl od Voltaira vznesl Rousseau požadavek k návratu k přírodě. Jako základ lidské přirozenosti viděl citovost. Civilizovaná společnost podle Rousseauova názoru kazí morálku člověka a omezuje ho konvencemi a nesmyslnými zákony. Čím více podléháme vlivům a výtobytkům společnosti, tím více se vzdalujeme od přirozeného stavu. I když sám Rousseau vyslovil pochybnosti o existenci tohoto stavu, byl přesvědčen, že ho můžeme opětovně dosáhnout, a to prostřednictvím výchovy nové generace, jejíž metody popsal v knize *Emil, čili o výchově*. Morálním vzorem se pro Rousseaua stává tzv. ušlechtilý divoch.

---

⁶⁷ Voltaire – humanista, str.50.

5.1. Jean Jacques Rousseau

Jean Jacques Rousseau se narodil 28. 6. 1712 v Ženevě. V šestnácti letech opustil své rodné město a odešel do Annecy, kde se mu dostalo následného přijetí v domě paní de Warens.⁶⁸ Zde navštěvoval duchovní seminář a bylo mu poskytnuto hudební vzdělání. Pod vlivem paní de Warens konvertoval v Turíně ke katolicismu. Poté působil jako domácí učitel, vychovatel a učitel hudby. V roce 1742 odešel do Paříže, kde chtěl na Akademii prosadit nový druh notového zápisu. Rousseau sice neuspěl, ale během své cesty navázal nespočetné množství kontaktů s akademiky, mezi kterými byl například Denis Diderot.

V letech 1743-1744 byl zaměstnán jako tajemník velvyslance v Benátkách. Tato práce skončila konfliktem mezi ním a velvyslancem Francie, a tak se opět Rousseau vrací do Paříže. Zásadním byl pro Rousseaua rok 1749, kdy dijonská Akademie vyhlásila soutěž o nejlepší esej, která by odpovídala na otázku „zda obnova věd a umění přispěla ke zlepšení mravů“. Rousseauův spis „Rozprava o vědách a uměních“ obdržel v soutěži první místo a byl vydán roku 1750.

Tři roky poté Akademie vyhláší soutěž novou, kde se táže po původu nerovnosti mezi lidmi. Tuto soutěž sice Rousseau nevyhrál, ale i tak byla práce vydána roku 1753 v Amsterdamu. Rok po vydání jeho druhých Rozprav konvertoval opět ke kalvinismu, jelikož pocítil povinnost vůči svému otci, jeho rodu a církvi.⁶⁹ V rozmezí let 1749-1770 vydává řadu románů a spisů, mezi které patří například spis *O společenské smlouvě*, *Emile, čili o výchově* nebo román *Julie aneb Nová Heloisa*.⁷⁰ Jeho výchovný román *Emile* byl nedlouho po jeho vydání odsouzen parlamentem a městkou radou v Ženevě. Po této události se stáhl do ústraní a uprchl do Pruska. V rozmezí let 1767-1767 se zdržoval v Anglii, poté se vrátil zpět do Francie, kde pobýval na různých místech a psal pod různými pseudonymy. Věnoval se hlavně své obhajobě ve spisu *Přiznání*. Toto dílo vyšlo i s jinými až po jeho smrti v roce 1778.⁷¹

---

⁶⁸Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 483.

⁶⁹Karel Mácha, *Jean Jacques Rousseau*, str. 53.

⁷⁰Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 485.

⁷¹Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 487.

5.2. Rousseauův divoch

Jean Jacques Rousseau je jeden z hlavních filosofů 18. století, kteří se věnují koncepci ušlechtilého divocha, avšak ani v *Rozpravě o původu nerovnosti mezi lidmi* a ani ve *Společenské smlouvě* Rousseau tohoto termínu neužívá. Mluví o divochovi a o primitivním člověku, ale v zásadě jde jen o rozvinutí původní koncepce, jak je evidentní z analogických vlastností primitivního člověka a ušlechtilého divocha. I když Rousseau časově spadá do období osvícenství, zásadně se rozchází s hlavními myšlenkami tohoto proudu, a tak bývá označován jako mezník mezi osvícenstvím a romantismem.⁷²

Vyobrazení divocha i s jeho charakteristickými vlastnostmi je pro jeho filozofii fundamentální stejně tak jako přesvědčení o existenci přirozeného stavu. Jeho představa lidského vývoje je, jak tvrdí, čistě hypotetická, nicméně sám autor je o existenci přirozeného stavu přesvědčen. Rousseau se nesnažil vytvořit ucelenou filosofickou koncepci, snažil se vyjádřit a vysvětlit svůj postoj vůči teoretickému rozumu, který byl vyzdvihován filosofy osvícenství.⁷³ Rousseau tento rozum označuje za nepřirozený, jelikož dává vzniknout negativním a tedy nepřirozeným vášním.⁷⁴ Jedním ze záměrů jeho filosofie bylo poukázat na postupné vzdalování se od přirozeného stavu, a na ztrátu přirozené svobody. Chtěl objevit, co způsobilo změnu povahy člověka, který se stal necitelným a odcizil se pravé morálce.⁷⁵ Snažil se v historii lidského vývoje označit moment, kdy se příroda podrobila zákonu a stejně tak lidská přirozená svoboda.⁷⁶

Rousseauova filosofie je nekonzistentní, a to v tom smyslu, že je plná často si zároveň neodpovídajících myšlenek. To lze ale chápat jako snahu o vyjádření více stanovisek z různých úhlů pohledu. Vznik soukromého majetku například označuje jako původ všeho zla, ale zároveň jako dar lidem.

Koncept ušlechtilého divocha byl Rousseauově filosofii prostředkem k vyjádření jeho postoje vůči společnosti a státnímu uskupení. Společnost podle jeho názoru podporuje egocentrismus

---

⁷² Peter Gay, *The Enlightenment: The Science of Freedom*, str. 529-531.

⁷³ Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 486.

⁷⁴ Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 489.

⁷⁵ Peter Gay, *The Enlightenment*, str. 537.

⁷⁶ Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu mezi lidmi*, str. 83.

jednotlivců a je odpovědná za postupné upozadění přirozeného soucitu.⁷⁷ Podle Rousseaua se člověk rodí od přírody dobrý, teprve společnost je to, co kazí jeho charakter. Moderní člověk je vyobrazen jako závislý a slabý tvor⁷⁸, který je otrokem společnosti. Divoch je v *Rozpravách o původu nerovnosti* naproti tomu vyobrazen ve své prostotě, naprosto svobodný, podléhající pouze přírodním zákonům a nedotčený civilizačními vlivy. Povaha moderního člověka je založena na dvou principech: na pýše a sebelásce. Naproti tomu divoch usiluje pouze o to, co potřebuje ke svému přežití. Pýcha je vlastnost, která má potěšení jen z toho, že má více než ostatní. Pokud se tedy civilizace zbaví zárodků pýchy, bude schopná se, alespoň částečně, navrátit k původní podobě přirozeného stavu.⁷⁹ Rousseau se snažil o zdůraznění rozdílu mezi způsobem života divocha a moderního člověka. Charakteristika tohoto divocha je obsažena v *Rozpravách o původu nerovnosti mezi lidmi* a zběžněji ve spisu *O Společenské smlouvě*.

V *Rozpravě o původu nerovnosti* představuje domnělý vývoj lidské společnosti. Jako výchozí bod určil takzvaný přirozený stav. Do tohoto prostředí zasazuje postavu divocha jako představitele tehdejší doby a poměrů. Rousseau především vyzdvihuje tzv. relativní přirozený stav, kdy už mezi jednotlivci existují určité vazby a jsou zde první náznaky soukromého vlastnictví, ovšem ještě bez existence dělby práce. Tento stav má analogické vlastnosti se stavem, který je mnohými filozofy nazýván zlatým věkem lidstva. Ten se vyznačoval skromností, prostotou a nezávislostí.⁸⁰ Představení tohoto stavu mělo demonstrativně poukázat na šokující rozdíly mezi moderní civilizací a lidskou přirozeností. Rousseau nevidí v přirozeném stavu východisko, spíše nabádá ke konstrukci lepší, „vyšší“ společnosti, jejíž strukturu podrobněji představuje v díle *O Společenské smlouvě*.⁸¹

Rousseau věřil, že lidská povaha ve své čisté podobě se nikterak nepodobá té dnešní, která je výsledkem dlouhého procesu socializace a vývoje lidské společnosti celkově, a která je zároveň determinována nejen vlivy své doby, ale také vynálezy, vztahy, majetkovými rozdíly, odlišnou kulturou a tak dále. Aby mohl odpovědět na otázku, kterou vypsala dijonská Akademie, potřeboval nahlédnout člověka v jeho přirozenosti, okleštěného od veškerých změn, které ho časem zasáhly a přetvořily. Takový člověk – ušlechtilý divoch, je člověkem prostým. Vše, co potřebuje, mu obstarává všeobklopující příroda.⁸²

---

⁷⁷Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 491.

⁷⁸Jean Jacques Rousseau, *Rozpravy o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 104.

⁷⁹Dorothy Rounds, *The Myth of The Noble Savage*, str. 65.

⁸⁰Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 504

⁸¹Peter Gay, *The Enlightenment: The Science of Freedom*, str. 538-539.

⁸²Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 86.

Divoch postrádá jakýkoliv vášní, protože ty jsou závislé na představách našich potřeb a divochovými jedinými potřebami byly „spánek, potrava a samička“.⁸³ Hlavní roli při jeho rozhodování hraje instinkt a pud sebezáchovy. Příroda zde podle zákona silnějšího zachovává pouze zdatnější a zdravější jedince, jejichž fyzické schopnosti se zdokonalují časem a zkušeností, v závislosti na jejich potřebě obstarávat si obživu a v závislosti na obraně svého života. Fyzické dovednosti byly divochovým jediným nástrojem.⁸⁴ Tomuto divochovi ale naprosto chybí smysl předvídavosti a zvědavosti⁸⁵, ani není obeznámen s fenoménem smrti⁸⁶ stejně tak, jako mu není vlastní význam pojmů dobra a zla. To, co pohání divochův instinkt je pud sebezáchovy a soucit. Ze spojení těchto dvou aspektů pak podle Rousseaua vznikají veškeré přirozené zákony. Soucit je přirozený cit, v přirozeném stavu nahrazuje ctnost a zákony a je zdrojem přesvědčení o přirozené existenci dobra.⁸⁷ Zároveň oslabuje sebelásku, která vzniká až při užívání rozumu a která je posilována uvažováním.⁸⁸ Vývoj v tomto období nebyl pražádný, Když divoch objevil něco nového, neměl by nikoho, s kým by se mohl o svůj nález podělit jednak proto, že ještě neexistovalo řeči a jednak proto, že divoch byl v tomto stádiu vývoje tvorem výhradě osamoceným. Každá nová generace zanikala i se svými objevy a zkušenostmi, každá generace následující opět vycházela ze stejného bodu jako ta předešlá.⁸⁹ Jen civilizovaný člověk může plně rozvíjet svůj potenciál.⁹⁰

S rozmáhajícím se počtem obyvatel přibyla i potřeba spolu komunikovat a tak paralelně se vznikem vzájemných vztahů začala vznikat i společná řeč.⁹¹ Podle Rousseaua byl hlavním důvodem vzniku řeči domácí vztah mezi rodičem a dítětem, kdy se dítě snažilo sdělit matce své potřeby.⁹² Řeč jako taková se vyvíjela velice pomalu a trvalo mnohá staletí, než se dostala do podoby, která je alespoň trochu podobná té naší. Přes hlesy, skřeky a animální zvuky se řeč postupně proměňovala, díky artikulaci a intenzitě hlasového projevu bylo možné odlišit i jednotlivé druhy slov.

---

⁸³Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 94.

⁸⁴Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 87.

⁸⁵Milan Sobotka, *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy o původu nerovnosti ke „Společenské smlouvě“*, str. 14.

⁸⁶Milan Sobotka, *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy o původu nerovnosti ke „Společenské smlouvě“*, str. 16.

⁸⁷Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 109.

⁸⁸Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 107.

⁸⁹Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 111.

⁹⁰Peter Gay, *The Enlightenment: The Science of Freedom*, str. 539.

⁹¹Milan Sobotka, *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy o původu nerovnosti ke „Společenské smlouvě“*, str. 18.

⁹²Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 97.

Dalším aspektem, který razantně ovlivnil vývoj divocha, byla dělba práce a zavedení soukromého vlastnictví. V tomto okamžiku se vývoj lidstva otočil zády k přírodě a stal se otroky zákona. „*Onen člověk, který si obsadil jistý kus pozemku, prohlásil: Tohle je mé! a našel dost prostoduchých lidí, kteří mu to uvěřili, byl skutečným zakladatelem lidské společnosti. Kolika zločinů, válek, vražd, běd a hrůz by bylo lidstvo ušetřeno, kdyby byl někdo vytrhal kůly, zasypal příkopy a zvolal na své druhy: Chraňte se poslouchat toho podvodníka. Jste ztraceni, jestliže zapomenete, že ovoce patří všem a země žádnému.*”⁹³ Těmito slovy začíná druhý díl Rozprav o původu nerovnosti mezi lidmi. V těchto větách jsou obsaženy jedny ze základních myšlenek jeho přesvědčení. Zavedení soukromého majetku byla jednou z chyb, která nás vyvedla z přírodního stavu. Spolu se schopností vytvářet prostředky, které ulehčují život a práci byla jedním ze základních kamenů postupně se rozvíjejícího společenského zla.

---

⁹³Jean Jacques Rousseau, *Rozpravy o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 99.

5.3. Hypotéza přirozeného stavu

Rousseau označuje přirozeným stavem počáteční bod lidské společnosti, okleštěné od všech změn, které v procesu civilizace nastaly. Charakterizuje ho jako: „*Stav, který už neexistuje a možná ani neexistoval a pravděpodobně už existovat nikdy nebude, ale povědomí o něm je nutné, pokud chceme soudit věci nyní*“⁹⁴. Přirozený stav je tedy na počátku veškerého vývoje lidstva. Rozlišuje mezi dvěma druhy tohoto stavu. První, čistý přirozený stav, je v mnohém podobný tomu animálnímu – neexistuje komunikace mezi jednotlivými lidmi, neexistují ani vztahy, natož pak soukromý majetek. Rodinné vztahy přetrvávají jen do té doby, dokud není potomek schopen postarat se sám o sebe. Převládá zákon silnějšího, slabí jedinci jsou přírodou eliminováni. Divoch se v tomto hypoteticky zkonstruovaném stavu stará pouze o uspokojení vlastních potřeb.

Divochovo chování se v mnohém podobá chování zvířat, avšak odlišuje je od nich jeho schopnost svobodně se rozhodnout a jeho schopnost zdokonalování se.⁹⁵ Druhý typ stavu nazval relativním přirozeným stavem, ve kterém už lze pozorovat první sociální vazby, ale neexistuje soukromý majetek a dělba práce. Lidé žijí bez dozoru jakýchkoliv právních institucí nebo autonomní moci. Zlom podle Rousseaua nastal, když na sobě začali být lidé závislí. Tato závislost vedla ke vzniku nerovnosti, práce a otroctví.⁹⁶

Rousseau ve svém díle zbavil člověka veškerých uměle vytvořených dovedností a nepřirozených darů.⁹⁷ Takto čistého a nezkaženého ho zasadil do přirozeného stavu, který nazval zlatým věkem lidstva. Pro člověka byl podle Rousseaua nejlepší stav, kdy se člověk „oddával dojmům bezmyšlenkovitě, aniž by si představoval něco jiného a cítil pouze klid a štěstí svého současného stavu“.⁹⁸ Lidé žili proto, aby byli šťastní, avšak toto období skončilo mimo jiné se vznikem soukromého vlastnictví. Žádné vynálezy a ani poznatky, které jsme získali, se podle Rousseaua nemůžou vyrovnat štěstí, které lidé zažívali v přirozeném stavu. Tento zlatý věk je ale nenávratně pryč. Lidé by už nebyli schopni v tomto primitivním stavu setrvat. Podle Rousseaua je těžké tvrdit, jestli tato změna stavu lidstvu přispěla či uškodila, protože směřování lidstva spočívá směrem k dokonalosti, a proto bychom měli zanechat „marného stesku po zlatém věku“.⁹⁹

---

⁹⁴Jean Jacques Rousseau, *Rozpravy o původu nerovnosti mezi lidmi*, 101.

⁹⁵Milan Sobotka, *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy o původu nerovnosti“ ke „Společenské smlouvě“*, str. 13.

⁹⁶Jean Delumeau. *Dějiny ráje, zahrada rozkoše*, str. 263.

⁹⁷Jean Delumeau, *Dějiny ráje, zahrada rozkoše*, str. 263.

⁹⁸Wolfgang Röd, *Novověká filozofie II.*, str. 487.

⁹⁹Jean Delumeau, *Dějiny ráje, zahrada rozkoše*, str. 237-238.

5.4. Společenská smlouva

Divoch ve *Společenské smlouvě* sloužil jako předloha pro představu naprosto svobodného a ničím nelimitovaného člověka, který jednal na základě pudů a nepotřeboval si svoje jednání předem promýšlet. Tento divoch je ve společenské smlouvě zasazen do prostředí, kdy již existují nějaké obecně uznávané zákony a popisuje další vývoj práva, právní moci a společnosti.¹⁰⁰ Ačkoliv Rousseau společnosti mnohé vytýká, tak zároveň uznává, že měla na člověka pozitivní vliv v podobě citového a rozumového vývoje. Hledá původ a přirozenost primitivního člověka, aby prokázal, že doba, ve které žijeme, se nenávratně vzdaluje od přírodního stavu, který byl pro nás přirozený.

„Člověk se narodil jako svobodný, ale všude je v okovech. Ten, kdo se považuje za pána ostatních, stává se větším otrokem, než oni sami“¹⁰¹. Těmito slovy začíná první kapitola knihy *O společenské smlouvě*. Rousseau se snažil vykreslit rekonstrukci (opět hypotetickou) vzniku a vývoje občanského státu, který byl podle něj založen na úmluvě v podobě společenské smlouvy.

Důležitým termínem v Rousseauově filozofii je takzvané „mládí světa“. V tomto období primitivní člověk začne vnímat a cítit, sdružování se s ostatními lidmi začalo vyvolávat city jako důvěrnost, lásku mateřskou a otcovskou a mezi jednotlivými členy společnosti byla naprostá rovnocennost. Vznik citů by nebyl možný, kdyby lidé nevystoupili z přirozeného stavu¹⁰². Do té doby existovaly rodičovské vazby jen dočasně, pokud už byl potomek schopný se sám o sebe postarat, vazba zanikla úplně. Primitivní člověk byl tedy velmi omezen po citové stránce. I sám Rousseau uznává, že je těžké hodnotit změnu, která nastala ve vývoji lidstva a rozhodnout, zda byla dobrá nebo špatná.

---

¹⁰⁰Stelio Cro, *The Noble Savage*, str.90.

¹⁰¹Jean Jacques Rousseau, *Rozprava o původu nerovnosti mezi lidmi*, str. 203.

¹⁰²Milan Sobotka, *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy o původu nerovnosti“ ke „Společenské smlouvě“*, str. 18.

5.5. Filozofie Voltaira a Rousseaua

Voltaire, vlastním jménem Francois Marie Arouet, byl francouzský filosof žijící v letech 1694 až 1778. Byl zastáncem racionálního přístupu, deismu, civilizace a pokroku.¹⁰³ Zároveň se ostře vyhrazoval vůči despotismu a útlaku obyvatel a prosazoval svobodu názoru.¹⁰⁴

Všeobecně známe je Voltairovo nedostatečné pochopení Rousseauova záměru. K jeho práci se vyjádřil velice nelichotivě a se slovy „že by podle Rousseauova názoru měli chodit lidé znovu po čtyřech“ se o danou problematiku hlouběji nezajímal.¹⁰⁵

Voltaire, narozdíl od Rousseaua, nesdílí obdiv k divochům v přirozeném stavu, ani k jejich komunistickému pojetí majetku, nesouhlasí s absencí práv a opovrhne jejich nevyvinutým a primitivním způsobem života. Nejsou to Evropané, kteří se musejí navrátit do přirozeného stavu. To Evropané musí přenést, postupně a umírněně, zákony západní civilizace do zemí Nového světa.¹⁰⁶

Voltairovo pojetí ušlechtilého divocha se stalo nástrojem propagandy francouzského absolutismu proti španělskému. Po roce 1789 je ale Voltairovo pojetí vystřídáno Rousseauovou „alegorií svobody“ a absolutismus se stane terčem Francouzské revoluce. Rousseauův primitivní člověk, který se dožaduje své svobody, rovnosti a bratrství se stane novým obyvatelem území, které je spravováno na základě společenské smlouvy a reprezentuje alternativní přístup k politické činnosti.¹⁰⁷

V souhrnu lze říci, že jak Voltaire, tak Rousseau, bojovali proti předpojatosti, předsudkům, lidské aroganci a křesťanství a obdivovali svobodu a spravedlnost.¹⁰⁸ Markantní rozdíl je v tom, že Voltaire byl přesvědčen, že pouze absolutistická pravidla mohou přinést zkázu a konec katolické církve a křesťanství obecně. Věřil, že sociální a politické reformy mohou svět udělat lepším. Svět, kde rozum a věda vedou lidstvo směrem k utopické představě o štěstí a intelektuálnímu naplnění. Rousseau byl naproti tomu republikánem, který proklamoval konec absolutistické vlády a nástup demokratického přístupu a vystupoval proti teoretickému rozumu, který byl vyzdvihován zvláště filozofy osvícenství, a který označil za nepřirozený.

---

¹⁰³Voltaire – *Myslitel a bojovník*, str. 34.

¹⁰⁴Wolfgang Röd, *Novověka filosofie II.*, str 233.

¹⁰⁵Peter Gay, *The Enlightenment*, str. 538.

¹⁰⁶Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 134.

¹⁰⁷Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 135.

¹⁰⁸Stelio Cro, *The Noble Savage*, str. 137.

6. Závěr

Koncepce ušlechtilého divocha byla součástí mnoha filosofických úvah a teorií stejně tak, jako idea dokonalého, utopického státu. Celkově tato koncepce vzbudila zájem lidí až po objevu Nového světa, jelikož se nejednalo o pouhé teoretické domněnky, ale o první hmatatelný důkaz o existenci přirozené společnosti, které funguje pouze na základě přirozených zákonů a bez instancí, které by dohlížely na jejich způsob života. Nově objevené země bezesporu posunuly lidskou hranici vědění o kus dál. Vědci, myslitelé a filosofové tehdejší doby měli k dispozici celý nový svět, který nebyl zatížen zákony, nařízeními ani institucemi, byl naprosto přirozený a nezkažený. Namísto vědeckého a racionálního přístupu byl ale zvolen přístup silně násilnický a tak začala historicky známá událost – kolonizace Ameriky. Když si Španělsko a Portugalsko rozdělovali svou moc a pole působnosti v zemích Nového světa, došlo k prvnímu historickému rozdělení moci, které bylo určené pomocí astronomických měřítek. Tato událost je očerněna spoustou špatných činů a špatných rozhodnutí, ale i přesto poskytla základ pro různé filosofické úvahy, které dokázaly ovlivnit mnoho lidí.

Samotný koncept ušlechtilého divocha byl mnoha filosofy a mysliteli přetvářen a upravován tak, aby zapadal do složité mozaiky dané teorie. Ušlechtilý divoch byl součástí kritiky společnosti a mravů stejně tak, jako byl odsouzen za svoje pohanství a domnělou primitivitu. Společenství ušlechtilého divocha bylo pro mnohé vzorem ideální společnosti, jeho jednoduchost a nezkaženost civilizací se zase stala pro mnohé vzorem morálky.

Ušlechtilý divoch je odkazem na prvotní, přirozený stav, kde lidé žili v prostotě a jednoduchosti, nebyli zatíženi povinnostmi a nařízeními moderní doby. Je zřejmé, že tento přirozený stav už může být jen pouhým předmětem našich představ a filosofických bádání, jelikož opětovná snaha o zavedení přirozeného stavu namísto moderní společnosti je více než nerealizovatelná.

Koncept ušlechtilého divocha nám tedy může alespoň připomínat, jací jsme byli a co jsme ztratili.

7. Seznam použité literatury

- AÍNSA, Fernando. *Vzkříšení utopie*. Brno: Host - vydavatelství, 2007. ISBN 978-80-7294-214-5.
- BINKOVÁ, Simona. *Čas zámořských objevů*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-030-0.
- CASAS, B. de las, *O zemích indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Praha: Lidová demokracie, 1954.
- CRO, S. *The Noble Savage - Allegory of freedom*. Canada: Wilfrid Laurier University Press, 1990. ISBN 0-88920-983-9.
- ČERNÁ, Jana. *Dál a dál za Herkulovy sloupy: přírodní tajemství Nového světa a španělská renesanční filozofie a věda*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7553-121-6.
- ČERNÁ, Jana. *Očitá svědectví: Španělsko, Nový svět a změna vědeckého komunikačního paradigmatu*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0244-1.
- ČERNÁ, Jana a kol. *Španělsko a Nový svět v době vlády Habsburků*. Plzeň: Epoque, 2011. ISBN 978-80-7425-088-0.
- DELUMEAU, Jean. *Dějiny ráje. Zahrada rozkoše*. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-460-X.
- GAY, Peter. *The Enlightenment: An Interpretation, The Science of Freedom*. London: W. W. Norton & Company, 1969. ISBN 0-393-31366-2.
- GREENBLATT, Stephen. *Podivuhodná vlastnictví – zázraky Nového světa*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0861-8.
- HANKINS, J. *Renesanční filosofie*. Praha: Oikoymenh, 2011. ISBN 978-80-7298-418-3.
- KNEIDL, Pravoslav. *Spis o nových zemích a o Novém světě*. Praha: Památník národního písemnictví, 1981.
- MAGIDOVIČ, I. P. *Cesty Kryštofa Kolumba – deníky, listy, dokumenty*. Praha: Orbis, 1958.
- MARTYR, Peter. *De Orbe Novo*. 1. vyd. London: The Knickerbocker Press, 1912.
- MÁCHA, Karel. *Jean Jacques Rousseau*. Brno: Petrov, 1992. ISBN 80-85247-33-X.
- MONTAIGNE, M. de. *Eseje*. Praha: ERM, 1995. ISBN 80-85913-12-7.
- ROUNDS, Dorothy. "THE NOBLE SAVAGE." *The Classical Outlook*, vol. 38, no. 6, 1961, pp. 65–66. ISSN: 00098361.

- ROUSSEAU, J. *O původu nerovnosti mezi lidmi*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0064-2.
- ROUSSEAU, J. *O společenské smlouvě*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0064-2.
- RÖD, Wolfgang. *Novověká filozofie II*. Praha: Oikoymenh, 2004. ISBN 80-7298-109-9.
- SKINNER, Q. *Renaissance philosophy*. Cambridge University Press, 1988. ISBN 0-521-39748-0.
- SOBOTKA, Milan. *Jean Jacques Rousseau: od „Rozpravy od původu nerovnosti“ ke „Společenské smlouvě“*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2743-4.
- TODOROV, Tzvetan. *Dobytí Ameriky*. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-204-0582-8.
- VOLTAIRE. *Myslitel a bojovník I*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1957.

8. Cizojazyčné resumé

My bachelor thesis is mainly concerned about the Myth of the Noble Savage and about idea of the Golden Age in 16th – 18th century.

This myth comes into existence thanks to discovery of the New World – North and South America. People which initially inhabited these lands was glamorized and idealized by European culture of the 16th – 18th century. Behavior of these savages was for example described in the books of Columbus, Bartolome de Las Casas, Jean de Léry and Michel de Montaigne, which constitute the origins of the Myth of the Noble Savage. This Noble Savage became a person with an ideal attributes and a land of America became a place, which (through eyes of some philosophers and thinkers) offers a much more better conditions for living and simultaneously became a source of utopian ideas and hypothetically constructed establishments as, which are for instance, presented in the work of Thomas More (*Utopia*) and Thomasso Campanella (*The City of the Sun*).

Next part of my bachelor thesis is concerned about discovery of the New World and first references about its nature, inhabitants and their culture (namely *the Journal of Christopher Columbus*, *The Letter of Columbus to Louis de Santangel*, and Vespucci's *Mundus Novus*).

Furth

In this thesis I described the most known theories and conceptions of the Myth of the Noble Savage and changes, which occurs through marked out time as well. In the second half of my thesis I specifically direct my attention on the well known philosopher, which concerned about this myth at most – Jean Jacques Rousseau. My attention was focused on his philosophy and his contribute to the society.